

O patrimonio inventado

Xavier Framil

En moitas partes, cada vez en máis, a palabra “rural” xa non significa todo o que significaba; séguese empregando para sinalar zonas extraurbanas dotadas de identidade propia, pero moitas das notas que acompañaban o vello concepto de rural, hoxe en día funcionarían mellor se tratásemos de explicarnos as pozas de **ignorancia** que aburacan por milleiros os espazos urbanos, xa sexan grandes cidades ou pequenas vilas. A ignorancia tampouco é a mesma, os rurais tradicionais eran incultos, non tiñan cultura. Os de agora ignoran un tipo de **CULTURA** que non os fai necesariamente incultos.

¿Qué é o que sucede neses espazos que ata non hai moito tempo cualificabamos tranquilamente de rurais? ¿En que cambiaron? En primeiro lugar habería que dicir que o rural xa non está illado, incomunicado; agora recibe a mesma dose de incontrolada información que asoballa ó resto da sociedade. Nese sentido, o rural urbanizouse. Sen embargo, unha nota importante segue a distinguilo do sentir urbano. Coa chegada de novos tempos, o rural reconécese a si mesmo como valor, como posuidor de elementos merecedores de conservarse. Hoxe en día, nos ámbitos rurais, **grupos de persoas** empéñanse en protexe-lo seu contorno co fin de conservar unha serie de cousas: obxectos, costumes, palabras..., en definitiva todo aquilo que adoitamos incluír, as máis das veces dun xeito intuitivo, na denominación **CULTURA** propia. Agora ben, estes elementos rescatados do pasado forman parte dunha cultura que xa non está vixente, ou que esmorece. De feito é precisamente por isto, porque desaparece, polo que a todo o mundo lle resulta de súpeto tan doado percibi-la súa presenza. A maioría da xente só pode intuír, percibi-la cultura, cando esta se ve ameazada, en conflito con outra que quere ocupa-lo seu lugar.

O concepto de **CULTURA** pode definirse en virtude de múltiples enfoques; dende unha perspectiva sociolóxica a cultura vén sendo un sistema simbólico en base ó cal interpretamos o que nos rodea e nos interpretamos a nós mesmos. A cultura sería o código, a linguaxe, que nos permite pensar o mundo e relacionarnos con el. Non podemos cambiar de cultura como de camisa, porque nós mesmos somos cultura; a materia da que estamos feitos/as é simbólica, cultural, polo que todo proceso de cambio neste sentido implica necesariamente a transformación da nosa identidade. Algunhas manifestacións culturais resultan aberrantes, non obstante, forman parte da vida de moitas persoas xeneticamente normais, é dicir, potencialmente susceptibles de ser iguais a nós. Sen embargo, as diferencias culturais incapacítanos para entende-la conducta do outro, os seus motivos. As veces podemos acepta-la, pero entender creo que só podemos entender aquilo do que formamos parte.

Cando me refiro á **CULTURA** como sistema simbólico quero dicir que as cousas que podemos identificar como de interese cultural posúen un significado distinto do evidente ou inmediato (constituído polos seus valores estético,

funcional, sentimental...). As pedras do camiño, cando estaban, non só servían para que non se encherá todo de lama no inverno; ó mesmo tempo, e sen que quen o usaba se dese probablemente conta, sustentaba ideas coma a de “desprazamento” ou a de “veciñanza”, tal como se tiñan entón. Esas mesmas ideas, a día de hoxe, sen pedras no camiño, xa non son as mesmas. Non importa agora se melloraron co cambio ou se se degradaron, importa darse conta de que o moderno asfalto non só axudou a que variaran os medios de desprazamento, tamén modificou a nosa maneira de pensar, a nosa maneira de relacionarnos cos demais e co contorno. A palabra “veciño/a” xa nunca volverá significa-lo mesmo que significaba nesa **CULTURA VELLA** que nos abandona.

A arqueoloxía dedícase a buscar, con fins científicos, determinadas pedras pertencentes a culturas pasadas. Por outra banda, aquelas asociacións de persoas das que falaba tamén se dedican a buscar pedras, e outras cousas, coma millo negro, e sen embargo, os seus fins non son precisamente científicos. ¿Para que queren conserva-los elementos dunha cultura condenada a desaparecer?, ¿para musealizala se cadra, para converter a aldea nunha especie de museo habitado? Podería ser, dende logo, que só se quixera preserva-lo rostro do pasado para que as xeracións vindeiras teñan a oportunidade de coñecer unhas formas de vida obsoletas. Pero tamén cabe supoñer, e isto é unha tese, que diante da desaparición brusca dunha cultura, e diante da brusca imposición doutra cultura totalmente diferente, estivésemos a loitar por fabricar o noso propio e sopesado modelo cultural, a **CULTURA INVENTADA**.

Asistimos ó advenimento dunha nova sociedade. Todo indica que abandonamos xa a sociedade industrial para instalarnos na suposta sociedade da información ou, segundo outros/as na sociedade do coñecemento. De xeito similar a cando a sociedade agraria se convertera, por mor dunha

Mª Asunción, fiandeira de Beluso

famosa revolución, en sociedade industrial, tamén esta transición arrastra a súa crise, o seu trastocamento de valores e a súa modificación das formas de vida. A diferenza con respecto a outros momentos de cambio social reside no incommensurable aumento da capacidade de manipulación coa que contan actualmente as instancias do poder económico, capitalista, para implantar o seu modelo social. A CULTURA DA INFORMACIÓN en realidade non existe, a información sempre nos chega sesgada, recortada coas tesoiras invisibles da CULTURA IMPOSTA, desa cultura globalizadora, americanizante, na que ó fin e o cabo, e seguimos no marco da tese, remata o proceso de transformación social no que estamos envoltos.

¿Cal é a meta da Cultura Imposta? O CONSUMO. Identificar por tódolos medios o consumismo (como modelo económico) coa calidade de vida. Cantas máis habitacións, e máis arcos de pedra teña a túa casa, máis feliz serás. Os coches, a roupa. Vivimos dominados pola MERCANCÍA ata extremos absurdos: un coche comeza a facerse vello practicamente nada máis arrincar; ós rapaces e as rapazas mercan máis roupa nun ano do que hai vinte necesitarían para toda a súa vida. A paisaxe social redúcese a un feixe de relacións despersonalizadas, obsesivamente devoradas pola hedra circular da compravenda. A outra paisaxe, a natural, véndese tamén nas tendas. O círculo perfecto da hedra péchase co invento do TURISMO. A mentalidade turística concibe a calidade de vida en forma de visitas ó paraíso, resignándose polo tanto a residir-lo resto do ano no inferno que ela mesma alimenta coa súa desidia. O importante non é conservar a túa praia. O importante é poder mercar un billete para viaxar a outra praia.

A globalización, a unificación da cultura, convértenos en esquizofrénicos/as: fisicamente estamos nun lugar concreto, rodeados/as de persoas de carne e oso, mentalmente vivimos en Norteamérica, preocupados/as pola próxima acción de Bin Laden. De aí que non se nos ocorra transformar, inda que sexa un pouquiño, ese inferno do que cada ponte fuximos coma condenados, en busca dun lugar onde representa-la farsa da boa vida (farsa porque ó fin e o cabo disfrutamos por decreto). Para o modelo globalizador, o concepto de culturas, en plural, limitase ó seu uso pola ciencia antropolóxica; as culturas son sempre exóticas ou caducas, ó resto forma parte da gran cultura americana, a cal precisamente por ser única, omnipresente e absolutamente actual resulta invisible para a maioría dos cidadáns e cidadás de a pé.

Os medios de comunicación, moitas veces axudados polas institucións públicas, erixense nos grandes transmisores dos valores impostos. Ó seu lado, a actividade das asociacións convértese nunha verdadeira pedagogía. Mentres moitos gobernos municipais inda tardarán vinte anos máis en decatarse de que é o que merece a pena conservar (e por qué), as asociacións, sobre todo as do ámbito rural, xa están mans a obra. Onde non resulta evidente o valor patrimonial dun elemento, invéntano, rescátano pola súa conta, e conságrano para a súa utilización como marca de suxeición a ese chan delicuescente que se esvaece baixo a mirada preocupada de moi poucos/as.

A conservación do patrimonio é o mesmo tempo un valor e un elemento rescatador (e xerador) de valores. Non

Esfoliando na Feira Franca de Pontevedra

renega do progreso ben entendido: ¿qué é progresar senón tratar de vivir mellor? Estimula as actitudes respectuosas co tradicional e nese sentido reinventa o tradicional. A preocupación polo tradicional representa en si mesma un valor novo que leva equiparadas unha serie de actitudes *revolucionarias* en termos de interacción co medio e coa sociedade. Auspicia o nacemento dunha nova *sensibilidade*. Non se trata tan só de recuperar os estigmas do pasado. Extrapola o motor, a sensibilidade ou a conciencia social que funciona detrás deste tipo de iniciativas para logo aplícala a outros ámbitos da vida. Para inventar outras partes desta Cultura Emerxente. É o que chamamos **educación en valores**: privilexiar e promover unhas actitudes sociais e non outras coa finalidade de acadar un sistema de vida alternativo ó que nos propón a dominante sociedade de consumo.

Así pois, asistimos a invención dun modelo social diferente, novo, unha **nova cultura**. Preserva-lo pasado para que poidan coñece-lo as xeracións vindeiras non se esgota neste xesto: o material tradicional conservado, o patrimonio, axuda a construír un mundo conectado coa historia, un mundo onde o pasado se integra no presente en forma de conciencia de si mesmo. Aquí, a conservación do pasado non ten unha finalidade científica, devén en exercicio de autoconciencia por parte da sociedade.

A autoconciencia representa a verdadeira información. A ferramenta para loitar contra os axentes manipuladores e construír, de verdade, unha Sociedade da Información e do Coñecemento.

O mundo RURAL, estase a erixir en demiurgo, e tamén sentinela, dunha esperanza. Dun modelo social en perigo de extinción antes mesmo de terse formado. A través das asociacións esfórzase por inventar ese universo alternativo onde a sociedade sexa xa non só capaz de se recoñecer a si mesma senón tamén de dirixirse, de activar mecanismos que melloren a calidade de vida dos seus membros (na súa totalidade, non só desa selecta parte que se cree un todo), sen necesidade de recorrer a paraísos artificiais, efémeros e caros, para simular un pouco de cordura.

A transmisión de valores, alomenos de determinados valores, supón unha acción complexa, da cal é responsable a sociedade no seu conxunto. Nembargantes, á hora da verdade, á única representación efectiva, práctica, da sociedade son as asociacións. Elas son as que traballan con realidade palpables, e por enriba fano coa naturalidade de quen coida do seu contorno, do seu mundo, dun xeito instintivo.